

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12
The 12th STOU National Research Conference

การส่งเสริมการผลิตข้าวของเกษตรกรในจังหวัดปทุมธานี
Extension of Rice production of Farmers in Pathum Thani Province

สมพงษ์ สุริวงค์ (Sompong Suriwong)¹ จินดา ขลิบทอง (JindaKhlibtong)² เฉลิมศักดิ์ ตุ่มหิรัญ (Chalemsak Toomhirun)³

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร 2) สภาพการผลิตข้าวของเกษตรกร 3) ปัญหา และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการผลิตข้าว 4) การได้รับ และความต้องการการส่งเสริมการผลิตข้าวของเกษตรกร 5) แนวทางการส่งเสริมการผลิตข้าวของเกษตรกร ประชากรคือ เกษตรกรกลุ่มศูนย์ข้าวชุมชน ที่ขึ้นทะเบียนกับศูนย์วิจัยข้าวปทุมธานี จำนวน 625 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาร์ยามานะ ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 244 คน สุ่มตัวอย่างแบบง่าย ใช้แบบสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดอันดับ ผลการวิจัย พบว่า 1) เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 52.66 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีประสบการณ์การปลูกข้าว เฉลี่ย 17.49 ปี 2) เกษตรกรปลูกข้าวด้วยวิธีการดำด้วยเครื่องปักดำ และการหว่าน และเกือบทั้งหมดปลูกข้าวด้วย วิธีการหว่าน พื้นที่เฉลี่ย 28.88 ไร่ มีต้นทุนเฉลี่ย 5,832.43 บาทต่อไร่ รายได้เฉลี่ย 8,026 บาทต่อไร่ เกษตรกรมีการปฏิบัติตามกระบวนการผลิตข้าวโดยรวมอยู่ในระดับมาก 3) แหล่งเงินทุน เป็นปัญหามากที่สุดในการผลิตข้าว 4) เกษตรกรต้องการความรู้จากเจ้าหน้าที่มากที่สุด โดยการบรรยาย การสาธิต และการฝึกปฏิบัติ 5) แนวทางการส่งเสริม คือ เจ้าหน้าที่ของรัฐให้ความรู้ด้านการผลิตข้าว ทำให้การส่งเสริมการผลิตข้าวของเกษตรกร ในจังหวัดปทุมธานีประสบผลสำเร็จ ได้ตามเป้าหมายที่ต้องการ

คำสำคัญ การผลิตข้าว การส่งเสริมการเกษตร ศูนย์ข้าวชุมชน

¹ นักศึกษาหลักสูตรเกษตรศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช sompong.sui@mystou.net

² รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช arkjin@hotmail.com

³ รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช artoom@hotmail.com

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12

The 12th STOU National Research Conference

Abstract

The objectives of this research were to study 1) general data of farmers 2) rice production conditions of farmers 3) problems and suggestions about rice production 4) the receiving and need in rice production extension of farmers 5) extension guidelines in rice production of farmers. The population was 625 farmers in rice community center group who had registered with Pathum Thani rice research center. The sample size of 244 people was determined by using Taro Yamane formula with the error value of 0.05 and simple random sampling method. Data were collected by conducting interview. Statistics used in the data analysis were such as frequency, percentage, minimum value, maximum value, mean, standard deviation and ranking. The results of the research revealed that 1) most of the farmers were male with the average age of 52.66 years old, completed primary school education, and had the average experience in rice production of 17.49 years. 2) Rice production farmers grew rice by transplanting rice seedlings using rice transplanter and sowing. All of them grew rice through sowing method. The average area was 28.88 Rai, the average production cost was 5,832.43 Baht/Rai, and the average income was 8,026 Baht/Rai. Farmers practiced according to rice production process, overall, at the high level. 3) Funding source was the most problematic issue in rice production. 4) Farmers wanted to receive knowledge from the officers at the highest level through lecture, demonstration, and practice. 5) Extension guideline included that the government officer should give out knowledge regarding rice production, making the rice production extension of farmers in Pathum Thani successful and achieving the target.

Keywords: Rice production, Agricultural extension, Community Rice Center

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12 The 12th STOU National Research Conference

บทนำ

ข้าวเป็นพืชหลักที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจของประเทศไทย และคนไทยนิยมบริโภคข้าวเป็นอาหารหลัก นอกจากนี้เกษตรกรสามารถเพาะปลูกข้าวเพื่อสร้างรายได้ในครัวเรือน ในปี 2564 สมาคมผู้ส่งออกข้าวไทย รายงานว่าการส่งออกข้าวของไทยมีปริมาณ 6.11 ล้านตัน เพิ่มขึ้น 6.7% มูลค่า 1.07 แสนล้านบาท โดยไทยส่งออกเป็นอันดับสามของโลก รองจากอินเดียที่เป็นผู้ส่งออกอันดับหนึ่งปริมาณ 19.55 ล้านตัน และเวียดนาม 6.24 ล้านตัน ตามลำดับโดยประเทศไทย มีพื้นที่ปลูกข้าว 8.3 ล้านไร่ พื้นที่ภาคกลาง มีพื้นที่ปลูกข้าวมากที่สุด จำนวน 3,368,880 ไร่ รองลงมา ได้แก่ ภาคเหนือจำนวน 3,025,021 ไร่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวน 1,873,850 ไร่ และภาคใต้จำนวน 74,958 ไร่ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2564) ซึ่งแต่ละพื้นที่ มีการปลูกที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับสภาพพื้นที่นั้นๆ ในปัจจุบันมีแบ่งการปลูกข้าว อยู่ 4 วิธี คือ การปลูกข้าวด้วยนาดำ การปลูกข้าวด้วยนาหว่าน การปลูกข้าวไร่ และการปลูกข้าวนาขั้นบันได (กรมการข้าว, 2564) ในปีการเพาะปลูก 2563/2564 ประเทศไทยมีผลผลิตข้าว 30.87 ล้านตัน (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2564) ข้าวที่ผลิตได้ส่วนใหญ่จะใช้ในการบริโภคภายในประเทศ 17.09 ล้านตันข้าวสาร ทำให้มีข้าวเพียง 11.69 ล้านตันข้าวสาร เท่านั้นที่เข้าสู่ตลาดการค้าข้าวระหว่างประเทศ ในการส่งเสริมการเกษตรจึงมีความสำคัญต่อประเทศในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม และในมิติการพัฒนาการเกษตรของไทยการพัฒนาเกษตรจึงเป็นพื้นฐานสำคัญเบื้องต้นของการพัฒนาความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมของชาติ และหากจะต้องพัฒนาการเกษตรย่อมอาศัยการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิต เพื่อพัฒนาผลผลิตสูงสุดทั้งปริมาณและคุณภาพ โดยจำเป็นต้องคำนึงถึงการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ดังกล่าวแล้วจำเป็นต้องมีการนำไปถ่ายทอดและส่งเสริมแก่เกษตรกรในการนำไปปฏิบัติ ซึ่งถือว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด(พงษ์ศักดิ์ อังกฤษ, 2560)

การทำนาในเขตภาคกลาง พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ลุ่ม เกษตรกรเพาะปลูกข้าวเจ้าเพื่อการส่งออกและแปรรูปเป็นส่วนใหญ่ ได้แก่ ในเขตจังหวัดปทุมธานี อยุธยา อ่างทอง สิงห์บุรี อุทัยธานี นครสวรรค์ พิจิตร พิษณุโลก สุพรรณบุรี และปราจีนบุรี มีพื้นที่ปลูกข้าวรวม 3,368,880 ไร่ ผลผลิตรวม 2,329,519 ตัน ในฤดูการเพาะปลูกถัดไป คาดว่าจะมีพื้นที่เพาะปลูกเพิ่มขึ้น เนื่องจากปริมาณน้ำในอ่างเก็บน้ำ รวมทั้งแหล่งน้ำธรรมชาติ มีปริมาณมากกว่าปีที่แล้ว เกษตรกรบางส่วนมีการปลูกข้าวนาปีทดแทนน้ำท่วม เกษตรกรจึงขยายพื้นที่เพาะปลูกเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากปริมาณน้ำที่เพียงพอต่อการเจริญเติบโตของข้าว (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2564) ทำให้ปริมาณผลผลิตของข้าวเพิ่มมากขึ้นด้วย

สำหรับจังหวัดปทุมธานีนั้น ถือเป็นอีกจังหวัดหนึ่งที่เกษตรกรทำอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก โดยมีพื้นที่ทั้งหมดจำนวน 953,660 ไร่ เป็นพื้นที่เกษตรกรรมจำนวน 334,851.68 ไร่ (35.11% ของพื้นที่ทั้งหมด) และเป็นพื้นที่ปลูกข้าว จำนวน 265,062 ไร่ (79.16% ของพื้นที่เกษตรกรรมทั้งหมด) (สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดปทุมธานี, 2564) ในปัจจุบันเกษตรกรมีการทำนาตลอดทั้งปี ปีละ 2-3 ครั้ง ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลัก คือ ปริมาณน้ำในฤดูนั้น ๆ ซึ่งพันธุ์ข้าวที่เกษตรกรนิยมปลูกในปัจจุบัน ได้แก่ พันธุ์ปทุมธานี 1 สุพรรณบุรี 1 และพันธุ์กข ต่าง ๆ เช่น กข31 กข41 กข43 กข49 กข47 และ กข57 (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 7, 2564) ในการเพาะปลูกข้าวแต่ละฤดู เกษตรกรมักจะมีประสบปัญหาที่ส่งผลต่อผลผลิตข้าวที่แตกต่างกันจากการสำรวจพบว่า สาเหตุหลักที่ส่งผลเสียหายต่อผลผลิตข้าว ได้แก่ ปัญหาน้ำท่วมนาข้าวในฤดูฝน ซึ่งพื้นที่เกษตรที่เป็นที่ลุ่มต้องกลายเป็นพื้นที่รับน้ำในทุกๆ ครั้ง นอกจากนี้ปัญหาเรื่องโรคและแมลงในนาข้าวก็ถือเป็นปัญหาสำคัญ เนื่องจากเกษตรกรมีการปลูกข้าวอย่างต่อเนื่อง และใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวมากเกินความจำเป็น จึงส่งผลให้พื้นที่นาเป็นแหล่งสะสมโรคและแมลงศัตรูข้าวที่สำคัญ ได้แก่ โรคไหม้ และเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล เป็นต้น ทำให้เกษตรกรต้องใช้สารเคมี และสารกำจัดศัตรูพืชเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้ผลผลิตข้าวมีปริมาณลดลง ต้นทุนในการผลิตข้าวสูงขึ้น ทำให้ผลกำไรที่ได้รับจากการปลูกข้าวลดลง

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12
The 12th STOU National Research Conference

จากสถานการณ์ดังกล่าว จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการส่งเสริมการให้ความรู้แก่เกษตรกรในจังหวัดปทุมธานี เรื่องการปลูกข้าวตามหลักวิชาการ โดยส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวรวมตัวกันจัดตั้งศูนย์ข้าวชุมชนเพื่อใช้เป็นรากฐานสำคัญในการส่งเสริมการผลิตข้าว โดยมุ่งเน้นการผลิตและการกระจายเมล็ดพันธุ์ดีเปิดโอกาสให้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวในชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเกี่ยวกับการผลิตข้าวด้วยตนเอง ช่วยให้ชุมชนและองค์กรชานาเกิดความเข้มแข็งยั่งยืน รวมทั้งมีการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ (กรมการข้าว, 2560) จากนั้นมีการติดตามผลจากการส่งเสริมความรู้ในแต่ละพื้นที่ เพื่อส่งเสริมการผลิตข้าวของเกษตรกรให้สามารถผลิตข้าวที่มีปริมาณและคุณภาพสูง และส่งผลให้เกษตรกรสามารถลดต้นทุนการผลิต และมีรายได้เพิ่มขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร
2. เพื่อศึกษาสภาพการผลิตข้าวของเกษตรกร
3. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมผลิตข้าวของเกษตรกร
4. เพื่อศึกษาการได้รับ และความต้องการการส่งเสริมการผลิตข้าวของเกษตรกร

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12
The 12th STOU National Research Conference

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ เกษตรกรที่เป็นสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชน ที่ขึ้นทะเบียนกับศูนย์วิจัยข้าวปทุมธานี ปี 2563 จำนวน 625 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรการคำนวณของ Taro Yamane ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 244 คน สุ่มตัวอย่างแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์ มีทั้งหมด 4 ตอน ได้แก่ (1) ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร (2) สภาพการผลิตข้าวของเกษตรกร (3) ปัญหา และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการผลิตข้าวของเกษตรกร (4) การได้รับและความต้องการการส่งเสริมการผลิตข้าวของเกษตรกร วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัด

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12 The 12th STOU National Research Conference

อันดับโดยใช้เกณฑ์จากค่าคะแนนน้ำหนักเฉลี่ยดังนี้ 1.00-1.80 = น้อยที่สุด 1.81-2.60 = น้อย 2.61-3.40 = ปานกลาง 3.41-4.20 = มาก 4.21-5.00 = มากที่สุด

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร

สภาพทั่วไปของเกษตรกรพบว่าเกษตรกรร้อยละ 56.6 เป็นเพศชาย และร้อยละ 43.4 เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 52.66 ปี ร้อยละ 51.2 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา และมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.98 คน แรงงานทำนาเฉลี่ย 2.81 คน มีการจ้างแรงงานทำนา 2.34 คน เกษตรกรมีประสบการณ์ในการทำนาเฉลี่ย 17.49 ปี และเป็นสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชน มีพื้นที่ทำนาเป็นของตนเองเฉลี่ย 28.34 ไร่ พื้นที่เช่าเฉลี่ย 29.98 ไร่ พันธุ์ข้าวที่ปลูกคือ พันธุ์ปทุมธานี 1 ร้อยละ 45.5 มีการใช้เงินทุนตนเองในการทำนา ร้อยละ 68.1

ลักษณะการทำนาแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ การทำนาดำ มีพื้นที่เฉลี่ย 5.00 ไร่ มีรายได้เฉลี่ย 7,278 บาท/ไร่ รายจ่ายจากการทำนาดำ พบว่า มีค่าจ้างตีดิน 680 บาท/ไร่ ค่าจ้างทำเหือก 233.33 บาท/ไร่ ค่าเมล็ดพันธุ์ 600 บาท/ไร่ ค่าแรงงานในการเพาะกล้า 183.33 บาท/ไร่ ค่าแรงรถปักดำ 70 บาท/ไร่ ค่าปุ๋ยเคมี 1,066.67 บาท/ไร่ ค่าจ้างหว่านปุ๋ย 113.33 บาท/ไร่ ค่าสารเคมี 1,033.33 บาท/ไร่ ค่าจ้างฉีดสารเคมี 106.67 บาท/ไร่ ค่ารถเกี่ยว 450 บาท/ไร่ และค่าน้ำมันเชื้อเพลิง 566.67 บาท/ไร่ สรุปค่าใช้จ่ายนาคำ 5,173.33 บาท/ไร่

การทำนาหว่าน มีพื้นที่เฉลี่ย 28.88 ไร่ มีรายได้เฉลี่ย 8,026 บาท/ไร่ รายจ่ายจากการทำนาหว่าน พบว่า ค่าจ้างตีดิน 329.90 บาท/ไร่ ค่าจ้างทำเหือก 313.20 บาท/ไร่ ค่าเมล็ดพันธุ์ 535.04 บาท/ไร่ ค่าจ้างหว่านเมล็ดพันธุ์ 119.38 บาท/ไร่ ค่าปุ๋ยเคมี 1,125.02 บาท/ไร่ ค่าจ้างหว่านปุ๋ย 123.20 บาท/ไร่ ค่าสารเคมี 1,067.26 บาท/ไร่ ค่าจ้างฉีดสารเคมี 1,173.9 บาท/ไร่ ค่ารถเกี่ยวข้าว 328.99 บาท/ไร่ ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง 537.12 บาท/ไร่ และค่าเช่านา 1,176.12 บาท/ไร่ สรุปรายจ่ายนาหว่านทั้งหมด 5,832.43 บาท/ไร่

2. สภาพการผลิตข้าวของเกษตรกร ในจังหวัดปทุมธานี

การปฏิบัติเกี่ยวกับสภาพการผลิตข้าวของเกษตรกรในจังหวัดปทุมธานี สามารถแยกเป็น 4 กิจกรรม ดังนี้

2.1 การเตรียมเมล็ดพันธุ์ พบว่า เกษตรกรมีการเตรียมเมล็ดพันธุ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาจากการศึกษาแต่ละประเด็น ปรากฏผลดังนี้ เกษตรกรมีปฏิบัติในระดับปานกลาง ได้แก่ การใช้เมล็ดพันธุ์จากหน่วยงานราชการ ใช้เมล็ดพันธุ์ตามคำแนะนำของหน่วยงานราชการ มีการทดสอบความงอกของเมล็ดพันธุ์(ความงอก 80%) ก่อนการปลูก และการปฏิบัติในระดับมากที่สุด ได้แก่ การแช่เมล็ดพันธุ์ข้าวในน้ำสะอาด 12-24 ชั่วโมง และการหุ้มเมล็ดพันธุ์ข้าว 38-48 ชั่วโมงเพื่อเร่งการงอกของราก

2.2 การเตรียมดิน พบว่า ในขั้นตอนการปฏิบัติเกษตรกรมีการปฏิบัติ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาจากการศึกษาแต่ละประเด็น ปรากฏผลดังนี้ เกษตรกรมีปฏิบัติในระดับมาก ได้แก่ การเตรียมดินโดยการไถหลังเก็บเกี่ยวข้าว เพื่อไถกลบตอซังและวัชพืช มีการปล่อยน้ำไว้ในนาทิ้งไว้ประมาณ 15 วัน เพื่อให้เมล็ดข้าวเริ่ม และเมล็ดวัชพืชงอก และไถแปรเพื่อทำลายต้นอ่อนข้าวเริ่มและต้นอ่อนวัชพืช และการปฏิบัติในระดับมากที่สุด ได้แก่ การทำเหือกปรับระดับแปลงนาให้สม่ำเสมอ และการใช้สารเคมีควบคุมและกำจัดวัชพืชในแปลงนา

2.3 การดูแลรักษา พบว่า ขั้นตอนการดูแลรักษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาจากการศึกษาแต่ละประเด็น ปรากฏผลดังนี้ การปฏิบัติในระดับปานกลาง คือ การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ การปฏิบัติในระดับมาก ได้แก่ การใช้ปุ๋ยเคมี การกำจัดวัชพืช

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12

The 12th STOU National Research Conference

การตรวจตัดข้าวปนในแปลงนา การป้องกันกำจัดศัตรูพืช และมีการสำรวจการระบาดของโรค และแมลงทุกครั้งก่อนการตัดสินใจใช้สารเคมี การปฏิบัติในระดับมากที่สุด คือ การควบคุมระดับน้ำในนาไม่ไห้แห้ง

2.4 การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว พบว่า เกษตรกรมีการปฏิบัติเกี่ยวกับขั้นตอนการเก็บเกี่ยวและวิธีการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาจากการศึกษาแต่ละประเด็น ปรากฏผลดังนี้ การปฏิบัติในระดับมาก ได้แก่ การขนย้ายและการเก็บรักษา การบรรจุเมล็ดพันธุ์ข้าวในกระสอบ การเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์โดยการวางเมล็ดพันธุ์ในโรงเก็บที่อากาศถ่ายเทสะดวก และเก็บรักษาไม่ปะปนกับพันธุ์อื่น การปฏิบัติในระดับมากที่สุด ได้แก่ การเก็บเกี่ยว การลดความชื้นด้วยการตากข้าวที่มีแสงแดด การกลั่นเมล็ดข้าวในลานให้สม่ำเสมอ และการใส่ใจกับพาชนะที่ขนย้ายเพื่อป้องกันการเปื้อนจากนํ้าภายนอก ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ระดับการปฏิบัติตามการผลิตข้าวตามองค์ความรู้เรื่องข้าว

n=244

การผลิตข้าวตามองค์ความรู้เรื่องข้าว	ระดับการปฏิบัติ			
	$\bar{X}$	SD.	แปลผล	อันดับ
การเตรียมเมล็ดพันธุ์	3.93	0.832	มาก	3
การเตรียมดิน	4.16	0.752	มาก	1
การดูแลรักษา	3.88	0.652	มาก	4
การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว	4.07	0.869	มาก	2
รวม	3.99	0.574	มาก	

แปลผล 1.00-1.80 = น้อยที่สุด 1.81-2.60 = น้อย 2.61-3.40 = ปานกลาง 3.41-4.20 = มาก 4.21-5.00 = มากที่สุด

3. ปัญหา และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการผลิตข้าวของเกษตรกร ในการวิจัยครั้งนี้ ได้ศึกษาถึงปัญหาและข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการผลิตข้าวของเกษตรกร ซึ่งสามารถแยกเป็น 5 ด้านดังนี้

3.1 กระบวนการผลิตข้าว พบว่า เกษตรกรมีปัญหาโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า มีปัญหาระดับปานกลาง 3 ด้าน ได้แก่ ขั้นตอนการลดความชื้น การเก็บเกี่ยวและการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว การขนย้ายและการรวบรวมผลผลิต การดูแลจัดการวัชพืช (ตรวจตัดข้าวปน) และการใช้ปุ๋ย และสารเคมี มีปัญหาระดับน้อย 2 ด้าน คือ ขั้นตอนการเตรียมดิน และการเตรียมเมล็ดพันธุ์ (แหล่งที่มาของเมล็ดพันธุ์)

3.2 พื้นที่ พบว่า เกษตรกรมีปัญหาเกี่ยวกับพื้นที่โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า มีปัญหาระดับปานกลางทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ลานสำหรับตากข้าว คุณภาพของดิน พื้นที่ในการทำการเกษตรจำกัด ภัยธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม ภัยแล้ง และแหล่งน้ำที่ใช้

3.3 วัสดุอุปกรณ์ พบว่า เกษตรกรมีปัญหาเกี่ยวกับพื้นที่โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า มีปัญหาระดับปานกลางทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ รถขนย้ายข้าวเปลือก เครื่องจักรทุ่นแรง เช่น รถไถ รถเกี่ยวข้าว และวัสดุในการทำเกษตร

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12

The 12th STOU National Research Conference

3.4 แรงงาน พบว่า เกษตรกรมีปัญหาเกี่ยวกับแรงงานโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า มีปัญหาระดับปานกลางทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ค่าจ้างแรงงาน จำนวนแรงงาน และคุณภาพแรงงาน

3.5 เงินทุนและการตลาด พบว่า เกษตรกรมีปัญหาเกี่ยวกับเงินทุน และการตลาด โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า มีปัญหาระดับมาก คือ เงินทุน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.74 และมีปัญหาระดับปานกลาง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านราคาผลผลิต หนี้สิน ตลาด (แหล่งรับซื้อ) การทำรายรับ-รายจ่ายของครัวเรือน และระยะความใกล้-ไกลของตลาด ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ปัญหาและข้อเสนอแนะในส่งเสริมการผลิตข้าวของเกษตรกร

n=244

ปัญหาและข้อเสนอแนะในการผลิตข้าว	$\bar{X}$	SD.	แปลผล	อันดับ
1. การผลิตข้าว	2.68	0.907	ปานกลาง	5
2. พื้นที่	2.91	0.86	ปานกลาง	3
3. วัสดุอุปกรณ์	2.76	1.015	ปานกลาง	4
4. ปัญหาแรงงาน	3.11	1.143	ปานกลาง	2
5. เงินทุนและการตลาด	3.31	1.145	ปานกลาง	1
รวม	2.91	0.825	ปานกลาง	

แปลผล 1.00-1.80 = น้อยที่สุด 1.81-2.60 = น้อย 2.61-3.40 = ปานกลาง 3.41-4.20 = มาก 4.21-5.00 = มากที่สุด

จากตารางที่ 3 แสดงผลระดับความต้องการวิธีการส่งเสริมการผลิตข้าวของเกษตรกร ดังนี้

4. การได้รับความรู้ และความต้องการวิธีการส่งเสริมการผลิตข้าวของเกษตรกร ในการวิจัยครั้งนี้ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดปทุมธานี มีความต้องการการส่งเสริมการผลิตข้าว ดังนี้

4.1 การได้รับความรู้ด้านการผลิตข้าวของเกษตรกร พบว่าเกษตรกรได้รับความรู้ด้านการผลิตข้าว ทั้ง 7 ด้าน ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และด้านที่ได้รับการส่งเสริมอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ขั้นตอนการเตรียมดิน การเตรียมเมล็ดพันธุ์/พันธุ์ข้าว และความรู้ในการตลาด ส่วนด้านที่ได้รับการส่งเสริมในระดับมาก คือ การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว การดูแลรักษาความรู้ด้านเครื่องจักรกล และความรู้ด้านเทคโนโลยีการผลิตข้าว

4.2 ความต้องการวิธีการส่งเสริมของเกษตรกร ด้านส่วนบุคคล เกษตรกรมีความต้องการความรู้จากบุคคลราชการ โดยรวมมีความต้องการในระดับมากที่สุดทุกด้าน สามารถเรียงลำดับได้ดังนี้ 1) ขั้นตอนการเตรียมดิน 2) การเตรียมเมล็ดพันธุ์ 3) ความรู้ในการตลาด 4) ความรู้ด้านเทคโนโลยีการผลิตข้าว 5) การดูแลรักษา 6) การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว 7) ความรู้ด้านเครื่องจักรกลและเชตกรรม

4.3 ความต้องการวิธีการส่งเสริมของเกษตรกร ด้านสื่อสิ่งพิมพ์ เกษตรกรมีความต้องการความรู้ด้านการผลิตข้าวแต่ละด้านด้วยแผ่นพับ โดยรวมมีความต้องการในระดับมากที่สุดทุกด้าน สามารถเรียงลำดับได้ดังนี้ 1) ขั้นตอนการเตรียมดิน 2) ความรู้ด้าน

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12

The 12th STOU National Research Conference

เทคโนโลยีการผลิตข้าว 3) การเตรียมเมล็ดพันธุ์ 4) ความรู้ในการตลาด 5) การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว 6) ความรู้ด้านเครื่องจักรกลและเขตกรรม 7) การดูแลรักษา

4.4 ความต้องการวิธีการส่งเสริมของเกษตรกร ด้านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เกษตรกรมีความต้องการความรู้ด้านการผลิตข้าวผ่านทีวี โดยรวมมีความต้องการในระดับมากที่สุดทุกด้าน สามารถเรียงลำดับได้ดังนี้ 1) ขั้นตอนการเตรียมดิน 2) การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว 3) ความรู้ด้านเทคโนโลยีการผลิตข้าว 4) การเตรียมเมล็ดพันธุ์ 5) การดูแลรักษา 6) ความรู้ด้านเครื่องจักรกลและเขตกรรม 7) ความรู้ในการตลาด

4.5 ความต้องการวิธีการส่งเสริมของเกษตรกร ด้านการบรรยาย การสาธิต และฝึกปฏิบัติ โดยรวมมีความต้องการอยู่ในระดับมาก ทั้ง 7 ประเด็นดังต่อไปนี้ 1) ขั้นตอนการเตรียมดิน 2) การเตรียมเมล็ดพันธุ์ 3) การดูแลรักษา 4) การเก็บเกี่ยว และการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว 5) ความรู้ด้านเครื่องจักรกลและเขตกรรม 6) ความรู้ด้านเทคโนโลยีการผลิตข้าว 7) ความรู้ในการตลาด ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 สรุปผล ระดับความต้องการวิธีการส่งเสริมการผลิตข้าวของเกษตรกร

n =244

ความรู้ด้านการผลิตข้าว	ระดับความต้องการวิธีการส่งเสริมการผลิตข้าว											
	สื่อบุคคล		สื่อสิ่งพิมพ์		สื่ออิเล็กทรอนิกส์		บรรยาย		สาธิต		ฝึกปฏิบัติ	
	(ราชการ)		(แผ่นพับ)		(ทีวี)							
	$\bar{X}$	แปลผล	$\bar{X}$	แปลผล	$\bar{X}$	แปลผล	$\bar{X}$	แปลผล	$\bar{X}$	แปลผล	$\bar{X}$	แปลผล
	(SD)		(SD)	ผล	(SD)		(SD)	ผล	(SD)	ผล	(SD)	ผล
1. ขั้นตอนการเตรียมดิน	4.26	มากที่สุด	3.73	มาก	4.31	มากที่สุด	3.70	มาก	3.94	มาก	4.06	มาก
	0.873		0.918		0.863		1.173		0.936		0.843	
2. การเตรียมเมล็ดพันธุ์	4.26	มากที่สุด	3.71	มาก	4.27	มากที่สุด	3.69	มาก	3.91	มาก	4.00	มาก
	0.895		0.921		0.909		1.201		0.973		0.914	
3. การดูแลรักษา	4.22	มากที่สุด	3.68	มาก	4.27	มากที่สุด	3.69	มาก	3.91	มาก	4.01	มาก
	0.866		0.936		0.907		1.166		0.977		0.886	
4. การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว	4.21	มากที่สุด	3.69	มาก	4.28	มากที่สุด	3.69	มาก	3.90	มาก	3.98	มาก
	0.936		0.958		0.902		1.169		0.972		0.893	
5. ความรู้ด้านเครื่องจักรกลและเขตกรรม	4.21	มากที่สุด	3.69	มาก	4.27	มากที่สุด	3.68	มาก	3.90	มาก	4.01	มาก
	0.940		0.921		0.909		1.181		0.957		0.872	

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12

The 12th STOU National Research Conference

ตารางที่ 3 (ต่อ)

n = 244

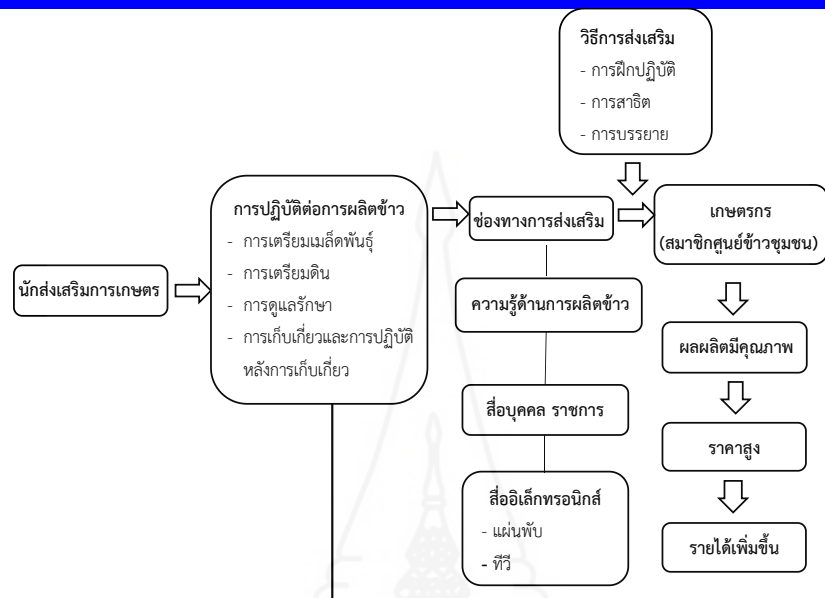
ความรู้ด้านการผลิตข้าว	ระดับความต้องการวิธีการส่งเสริมการผลิตข้าว											
	สื่อบุคคล		สื่อสิ่งพิมพ์		สื่ออิเล็กทรอนิกส์		บรรยาย		สาธิต		ฝึกปฏิบัติ	
	(ราชการ)		(แผ่นพับ)		(ทีวี)							
	$\bar{X}$	แปลผล	$\bar{X}$	แปลผล	$\bar{X}$	แปลผล	$\bar{X}$	แปลผล	$\bar{X}$	แปลผล	$\bar{X}$	แปลผล
6. ความรู้ด้านเทคโนโลยีการผลิตข้าว	4.23	มากที่สุด	3.73	มาก	4.28	มากที่สุด	3.72	มาก	3.94	มาก	4.04	มาก
	0.893		0.909		0.889		1.177		0.947		0.844	
7. ความรู้ในด้านการตลาด	4.24	มากที่สุด	3.70	มาก	4.24	มากที่สุด	3.69	มาก	3.90	มาก	3.96	มาก
	0.877		0.905		0.94		1.176		0.951		0.904	
รวม	4.23	มากที่สุด	3.70	มาก	4.27	มากที่สุด	3.69	มาก	3.91	มาก	4.00	มาก
	0.864		0.896		0.879		1.163		0.938		0.844	

แปลผล 1.00-1.80 = น้อยที่สุด 1.81-2.60 = น้อย 2.61-3.40 = ปานกลาง 3.41-4.20 = มาก 4.21-5.00 = มากที่สุด

5. แนวทางการส่งเสริม จากการวิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมการผลิตข้าวของเกษตรกร ของสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนในจังหวัดปทุมธานี พบว่า เกษตรกรมีความต้องการความรู้เกี่ยวกับขั้นตอนการผลิตข้าวของเกษตรกรในประเด็นต่างๆ จากสื่อบุคคลของหน่วยงานราชการด้วยวิธีการบรรยาย การสาธิต และการฝึกปฏิบัติ ในระดับมาก จึงได้เสนอแนวทางในการส่งเสริมการผลิตข้าวของเกษตรกร นักส่งเสริมการเกษตรที่มีความรู้ และความเข้าใจในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดให้ความรู้ผ่านช่องทางและวิธีการที่เหมาะสมหลากหลายวิธี เช่นการบรรยาย ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์จากเดิมที่เป็นการได้รับข่าวสารจากทีวี อาจจะสนับสนุนส่งเสริมให้เกษตรกรมีการหาข้อมูลจากสื่อ ประเภทสื่อออนไลน์ทำให้เกษตรกรมีความเข้าใจและเข้าถึงได้มากขึ้น มีการนำไปทดลองปฏิบัติจริงได้ทันช่วงที่ตรงกับสภาพพื้นที่ ที่เหมาะสมกับการผลิตข้าวของเกษตรกร และได้ความรู้ที่เข้าใจยิ่งขึ้นนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างถูกต้องเพิ่มมากขึ้น อันจะทำให้เกิดการเปลี่ยนในการผลิตข้าวที่ดี ทั้งในด้านผลผลิตที่มีคุณภาพ มีการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวได้ราคาสูงขึ้นทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มมากขึ้น และต้นทุนการผลิตลดลง ดังภาพที่ 2

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12
The 12th STOU National Research Conference

ภาพที่ 2 แนวทางการส่งเสริมการผลิตข้าวของเกษตรกรในจังหวัดปทุมธานี

อภิปรายผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว มากกว่าครึ่ง เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 52.66 ปี มากกว่าครึ่งจบการศึกษาระดับประถมศึกษา สอดคล้องกับผลการศึกษาของ สงกรานต์ ดวงอ้าย (2560, น.1487) พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกข้าวในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 53.32 ปี จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ อภิสิทธิ์ พันธชาติ (2562, น.88) พบว่า สภาพทางสังคมของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรร้อยละ 51.4 เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 56.50 ปี ร้อยละ 65.8 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา จากการที่เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ทำให้ความใส่ใจในการดูแลข้าวเพิ่มขึ้น อายุเฉลี่ยของเกษตรกรเป็นวัยผู้ใหญ่กลางคนที่ยังมีกำลัง และความสามารถในการทำงานได้ดี จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.98 คน จำนวนแรงงานทำนาในครัวเรือนเฉลี่ย 2.81 คน และมีจำนวนแรงงานจ้างในการทำนา เฉลี่ย 2.34 คน สอดคล้องกับงานวิจัยของ วันชัย ประยงค์หอม (2559, น.90) พบว่ามีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 4.41 คน และซึ่งแตกต่างจากงานวิจัยของ กนกพร พงษ์พานิช (2562, น.107-108) ที่ได้ศึกษาการนำเทคโนโลยีการผลิตข้าวไปปรับใช้ของเกษตรกรในอำเภอเมือง จังหวัดสิงห์บุรี พบว่า เกษตรกรผู้ผลิตข้าวทั่วไป มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.53 คน โดยมีแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 1.55 คน แรงงานจ้างเฉลี่ย 2.22 คน และเกษตรกรผู้ผลิตข้าวนาแปลงใหญ่ มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.84 คน โดยมีแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 1.59 คน แรงงานจ้างเฉลี่ย 2.52 คน

สภาพทางเศรษฐกิจ ลักษณะการถือครองที่ดินของเกษตรกร เป็นพื้นที่ตนเอง เฉลี่ย 28.34 ไร่ และพื้นที่เช่าเฉลี่ย 29.98 ไร่ ซึ่งแตกต่างกับ สุปรานี อินทรศักดิ์ดา (2562, น.1168) ที่พบว่า เกษตรกรมีพื้นที่นาเป็นของตนเองเฉลี่ย 26.19 ไร่ พื้นที่เช่าเฉลี่ย 25.60 ไร่ และยังแตกต่างกับ กนกพร พงษ์พานิช (2562, น.108) ที่พบว่า เกษตรกรผู้ผลิตข้าวทั่วไปมีพื้นที่ทำนาเฉลี่ย 20.14 ไร่ เป็นพื้นที่ของตนเองเฉลี่ย 8.67 ไร่ พื้นที่เช่าเฉลี่ย 18.55 ไร่ เกษตรกรปลูกข้าวด้วยการทำนาค่าเฉลี่ย 5.00 ไร่

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12 The 12th STOU National Research Conference

และพื้นที่ทำนาหว่าน เฉลี่ย 28.8 ไร่ ซึ่งแตกต่างกับ สุปรานี อินทรศักดิ์ (2562, น.1168) โดยมีพื้นที่ผลิตข้าวเปลือกเฉลี่ย 19.42 ไร่ เช่นเดียวกับงานวิจัยของ วันชัย ประยงค์หอม (2559, น.90) พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ มีพื้นที่ทำนาข้าว เฉลี่ย 20.67 ไร่ พันธุ์ข้าวที่เกษตรกรปลูกเกือบครึ่ง ปลูกพันธุ์ปทุมธานี 1 (ร้อยละ 45.5) สอดคล้องกับ กิตติ์กัธกร สงวนคัมธรณ์ (2563, น.1175) พบว่า เกษตรกรผู้ให้บริการศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวชัยนาท ส่วนใหญ่นิยมปลูกข้าวพันธุ์ปทุมธานี 1 เนื่องจากเป็น พันธุ์ข้าวที่เป็นที่ต้องการของตลาด มีลักษณะเด่นคือ ให้ผลผลิตสูง คุณภาพคล้ายข้าวพันธุ์ ขาวดอกมะลิ 105 ต้านทานเพลี้ย กระโดดสีน้ำตาลและโรคไหม้ เหมาะสำหรับการปลูกในพื้นที่เขตชลประทานภาคกลาง เกษตรกรมากกว่าครึ่ง ใช้เงินทุนตนเอง ในการปลูกข้าว สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิยะดา สุทธิศักดิ์ (2560, น.46) พบว่า แหล่งเงินทุนของสมาชิกด้านการผลิต เมล็ดพันธุ์ข้าว โดยส่วนใหญ่ ร้อยละ 75.5 เป็นเงินตนเอง และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ กนกพร พงษ์พานิช (2562, น.108) ที่พบว่า เกษตรกรผู้ผลิตข้าวทั่วไปร้อยละ 94.31 ใช้ทุนของตนเองในการทำนา จากการวิจัยแสดงให้เห็นว่า เกษตรกรผู้ปลูก ข้าวใช้เงินทุนของตนเอง เกษตรกรมีรายได้เพิ่มมากขึ้นจากการปลูกข้าวจึงมีเงินทุนในการปลูกข้าวในฤดูต่อไป ส่วนรายจ่ายจาก การทำนาคำมีรายจ่ายเฉลี่ยเท่ากับ 5,173.33 บาทต่อไร่ และรายจ่ายจากการทำนาหว่าน มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 5,832.43 บาทต่อไร่ ส่วนมากจำหน่ายให้ทำข้าวเฉลี่ย 7,400 บาทต่อต้น ซึ่งแตกต่างกับ วาทีณี จันทรช่วงโชติ (2557, น.64) ที่ศึกษาการ เปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนจากการปลูกข้าวหอมมะลิแบบหว่านกับแบบหว่านและปักดำของเกษตรกรอำเภอโรงทาน จังหวัดสุรินทร์ พบว่า เกษตรกรมีต้นทุนในการปลูกข้าวแบบนาหว่านเฉลี่ย 2,984.58 บาทต่อไร่ และมีต้นทุนการปลูกข้าวแบบ หว่านและปักดำเฉลี่ย 3,084.84 บาทต่อไร่

สภาพการผลิตข้าวของเกษตรกร พบว่า การผลิตข้าวของเกษตรกร ทั้ง 4 ประเด็น ได้แก่ การเตรียมเมล็ดพันธุ์ การเตรียม ดิน การดูแลรักษา การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว โดยภาพรวมเกษตรกรปฏิบัติตามกระบวนการผลิตข้าวอยู่ใน ระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นประเด็น พบว่า ประเด็นที่เกษตรกรปฏิบัติมากที่สุด คือ การเตรียมดิน อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ ระภาภรณ์ เข้มขาว(2557, น.13) พบว่า เกษตรกรทำนาปฏิบัติตามเทคโนโลยีการผลิตข้าว ในด้านการเตรียมดิน ด้านการเตรียม เมล็ดพันธุ์และการหว่าน ด้านการใส่ปุ๋ย ด้านการดูแลรักษา และด้านการเก็บเกี่ยว โดยเกษตรกรทำนามีความรู้ความเข้าใจมาก ที่สุดในประเด็น การเตรียมดิน คือ การไถตะ ไถแปร และคราดทำเทือก

เกษตรกรมีปัญหากับการผลิตข้าวของเกษตรกรทุกประเด็นอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านที่เกษตรกรมีปัญหามากที่สุด คือ ด้านเงินทุน อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ กฤตญกร อยู่โสณะ, จินดา ขลิบทอง และ เฉลิมศักดิ์ ตุ่มหิรัญ (2563, น.1900) พบว่า มีระดับความคิดเห็นต่อการดำเนินงานในระดับมาก คือ ขาดเงินทุนหมุนเวียน ไม่ได้รับเครดิตในการซื้อสินค้ามาผลิต ระดับความคิดเห็นต่อการดำเนินงานในระดับปานกลาง คือ ขาดหลักทรัพย์ค้ำประกันในการ กู้เงิน สอดคล้องกับ เกษราภรณ์ เข้มขาว (2557, น.107) ที่พบว่า เกษตรกรทำนาส่วนมากมีปัญหาด้านการสนับสนุนมากที่สุดใน ประเด็น ขาดเงินทุนในการซื้อปัจจัยการผลิตเกษตร

การได้รับความรู้ และความต้องการการส่งเสริมการผลิตข้าวของเกษตรกรทั้ง 7 ด้าน ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และด้านที่ได้รับความรู้ในระดับมากที่สุด คือ ขั้นตอนการเตรียมดิน การเตรียมเมล็ดพันธุ์/พันธุ์ข้าว และความรู้ในด้านการตลาด ด้านที่ได้รับความรู้ในระดับมาก คือ การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว การดูแลรักษา ความรู้ด้านเครื่องจักรกล และความรู้ด้านเทคโนโลยีการผลิตข้าว ส่วนความต้องการความรู้ด้านกระบวนการผลิตข้าว เกษตรกรมีความต้องการความรู้ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ อภิสิทธิ์ พันธ์ชาติ (2562, น.95) พบว่า การผลิตข้าวตามมาตรฐานการปฏิบัติทาง การเกษตรที่ดี เกษตรกรต้องการความรู้ในระดับมากที่สุดทั้ง 7 ประเด็น ได้แก่ เรื่องแหล่งน้ำ เรื่องพื้นที่ปลูก เรื่องการใช้วัตถุดิบทราย

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12 The 12th STOU National Research Conference

ทางการเกษตร เรื่องการจัดการคุณภาพ ในกระบวนการผลิตก่อนเก็บเกี่ยว เรื่องการเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว เรื่องการบันทึกและการจัดเก็บข้อมูล และ เรื่องการขนย้าย การเก็บรักษา และการรวบรวมผลผลิต ตามลำดับ

เกษตรกรต้องการความรู้ด้านการผลิตข้าว ทุกด้านผ่านบุคคลราชการ เนื่องจากมีความน่าเชื่อถือ สามารถรับส่งข้อมูลข่าวสารได้ทันที และตรงประเด็นความต้องการของเกษตรกรส่วนสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต้องการในระดับระดับมากที่สุด ทุกประเด็นผ่านทีวี เนื่องจากเป็นสื่อที่เข้าถึงรับชมได้ง่าย มีประสิทธิภาพสูงเพราะแสดงได้ทั้งภาพและเสียงพร้อมกัน มีรูปแบบรายการหลากหลาย ทำให้ผู้ชมเข้าใจได้ง่ายและรวดเร็ว สอดคล้องกับงานวิจัยของกิตติกำธร สงวนคัมธรณ์ (2563, น.1177-1778) ความต้องการที่เกี่ยวข้องกับผู้ถ่ายทอดความรู้ พบว่าเกษตรกรส่วนมากต้องการผู้ถ่ายทอดความรู้ในระดับมากที่สุดได้แก่ เจ้าหน้าที่จากกรมการข้าว และวิธีการถ่ายทอดความรู้แบบมวลชน เช่น การถ่ายทอดผ่านทางโทรทัศน์ ส่วนสื่อสิ่งพิมพ์ที่ต้องการระดับมากที่สุดประเด็นผ่านแผ่นพับ ใกล้เคียงงานวิจัยของ อรพรรณ เกติมี (2563, น.1857) พบว่าความต้องการสื่อเพื่อใช้ส่งเสริมการใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มาในการกำจัดโรคพืชของเกษตรกร มีความต้องการสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทคู่มือในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.34) รองลงมา มีความต้องการสื่อประเภท แผ่นพับ ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.03)

เกษตรกรต้องการวิธีการส่งเสริมด้านการผลิตข้าว ในระดับมาก 3 วิธี คือ การฝึกปฏิบัติ การสาธิต และการบรรยาย ส่วนการศึกษาดูงานต้องการในระดับปานกลาง ซึ่งแตกต่างจากงานวิจัยของ รัชกาญจน์ วินิจ (2561, น.967) ที่พบว่า ความต้องการส่งเสริมด้านวิธีการส่งเสริมการเรียนรู้ของเกษตรกร วิธีการส่งเสริมที่เกษตรกรต้องการภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง คือ รูปแบบการสาธิต การบรรยาย การฝึกปฏิบัติ และระดับน้อยคือ ทักษะศึกษาดูงาน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 หน่วยงานราชการต้องเข้าไปส่งเสริมการรวมกลุ่ม และสนับสนุนปัจจัยการผลิตข้าวเพื่อใช้ภายในกลุ่ม เช่น วัสดุอุปกรณ์ในการทำนา (เครื่องเกี่ยวข้าว เครื่องจักรทุ่นแรง) เป็นการลดปัญหาค่าใช้จ่าย และปัญหาแรงงานในการทำนา เกษตรกรมีการช่วยเหลือกันภายในกลุ่ม ทำให้ต้นทุนในการผลิตข้าวของเกษตรกรลดลง

1.2 จากการศึกษาพบว่าเกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมในด้านต่างๆระดับมาก ซึ่งเกษตรกรให้ความสำคัญกับบุคลากรจากหน่วยงานราชการ ในการเข้าไปส่งเสริม โดยใช้สื่อแผ่นพับ ทีวี และวิธีการส่งเสริมด้วยการบรรยาย สาธิต และการฝึกปฏิบัติ โดยสร้างองค์ความรู้ด้านการผลิตข้าวให้แก่เกษตรกร มีการนำนวัตกรรมใหม่ๆเข้าไปส่งเสริม เช่น เกษตรแม่นยำ (การปรับระดับดิน โดยเครื่องจักรปรับระดับดินด้วยแสงเลเซอร์) เพื่อให้ได้ผลผลิตข้าวที่เพิ่มขึ้นและต้นทุนที่ลดลง

1.3 หน่วยงานภาครัฐ เข้าไปควบคุมดูแลไม่ให้ปัจจัยการผลิตข้าวมีราแพงจนเกินไป เพราะเป็นการเพิ่มต้นทุนการผลิตให้กับเกษตรกร เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า เกษตรกรมีปัญหาเกี่ยวกับเงินทุนเพราะในการปลูกข้าวแต่ละครั้ง เกษตรกรมีการใช้เงินทุนตนเองในการทำนา

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัย ปัจจัยที่มีผลต่อการเพิ่มผลผลิต และการตลาดของเกษตรกรผู้ผลิตข้าวในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนการผลิตข้าวของเกษตรกรให้ได้คุณภาพที่ดี และปริมาณที่ตลาดต้องการ ส่งผลให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มมากขึ้น

2.2 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับต้นทุน และผลตอบแทนการผลิตข้าวของเกษตรกรในจังหวัดปทุมธานี

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12
The 12th STOU National Research Conference

2.3 ควรมีการศึกษาการยอมรับของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ต่อการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐใน จังหวัดปทุมธานี เนื่องจากเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อการถ่ายทอดความรู้ด้านการเกษตร เทคโนโลยีการผลิตข้าว ให้เกษตรกรยอมรับและนำไปปฏิบัติอย่างถูกต้อง

เอกสารอ้างอิง

- กนกพร พงษ์พานิช. (2562). การนำเทคโนโลยีการผลิตข้าวไปปฏิบัติของเกษตรกรในอำเภอเมืองจังหวัดสิงห์บุรี (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- กรมการข้าว. (2560). ระเบียบกรมการข้าว ว่าด้วยศูนย์ข้าวชุมชน. กรุงเทพมหานคร: กรมการข้าว.
- กรมการข้าว. (2564). องค์ความรู้เรื่องข้าว. สืบค้นเมื่อ 15 มิถุนายน 2564, จาก <https://www.ricethailand.go.th>
- กฤตญกร อยู่โสณะ, จินดา ขลิบทอง, และ เฉลิมศักดิ์ ตุ่มหิรัญ. (2563). แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนบ้านโนนรัง ตำบลสวาทะถิ อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น. การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10, 1894-1907.
- กิตติ์กัธธ สวงนคัมภรณ์, เฉลิมศักดิ์ ตุ่มหิรัญ, และ จินดา ขลิบทอง. (2563). สื่อที่เหมาะสมสำหรับเกษตรกรผู้ใช้บริการศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวชัยนาท. การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10, 1172-1188.
- เกษราภรณ์ เข้มขาว, เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ, สีนินุช ครุฑเมือง แสนเสริม. (2557). ความต้องการการส่งเสริมการผลิตข้าวของเกษตรกรทำนา อำเภอดอนพุด จังหวัดสระบุรี. การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5, 1-14.
- พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์. (2560). แนวคิดเชิงวิเคราะห์เกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร. ใน ประมวลสาระชุดวิชา การส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนา (หน่วยที่ 4, น. 1-72). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- รัชกาญจน์ วินิจ, เฉลิมศักดิ์ ตุ่มหิรัญ, และ จินดา ขลิบทอง. (2561). ความต้องการการส่งเสริมการใช้สารชีวภัณฑ์ในการผลิตข้าวของเกษตรกรในจังหวัดอุดรธานี. การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 8, 958-971.
- วันชัย ประยงค์หอม. (2559). ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนในจังหวัดอำนาจเจริญ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- วิยะดา สุทธิศักดิ์. (2560). ศักยภาพของเกษตรกรที่ได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวจากศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวเชียงใหม่ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- วาทีณี จันทรช่วงโชติ. (2557). เปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนจากการปลูกข้าวหอมมะลิ 105 แบบหว่านและแบบหว่านและปักดำของเกษตรกร อำเภอลำไทร จังหวัดสุรินทร์ (การค้นคว้าอิสระปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, ปทุมธานี.

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12
The 12th STOU National Research Conference

-
- สงกรานต์ ดวงอ้าย, บำเพ็ญ เขียวหวาน, นาริรัตน์ สรีระสาร. (2560). การยอมรับเทคโนโลยีการลดต้นทุนและเพิ่มผลผลิตข้าวของเกษตรกรอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา. *การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7*, 1484-1495.
- สุปรานี อินทรศักดิ์. (2562). การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพของสมาชิกสหกรณ์ผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ในจังหวัดพิจิตร. *การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9*, 1164-1178.
- สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดปทุมธานี. (2564). ข้อมูลพื้นฐานด้านการเกษตรและสหกรณ์ จังหวัดปทุมธานี ปี 2564. สืบค้นเมื่อ 15 มิถุนายน 2564, จาก <https://www.opsmoac.go.th/pathumthani>
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2564). ข้าวนาปรัง: เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ ปี 2564 ที่ความชื้น 15%. สืบค้นเมื่อ 15 มิถุนายน 2565, จาก <https://www.oae.go.th/view/1/ตารางแสดงรายละเอียดข้าวนาปรัง/TH-TH>
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 7. (2564). พันธุ์ข้าว. สืบค้นเมื่อ 15 มิถุนายน 2564, <https://oaezone.oae.go.th/view/16/ที่ตั้งสศท.7/TH-TH>
- อภิสิทธิ์ พันธชาติ. (2562). ความต้องการส่งเสริมการผลิตข้าวตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร อำเภอมืองน่าน จังหวัดน่าน (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- อรพรรณ เกิดมี, เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ, และ สนิษุข คุรุทเมือง แสนเสริม. (2563). การพัฒนาสื่อเพื่อการส่งเสริมการใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มาในการกำจัดโรคพืชของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในตำบลกุดตาเพชร อำเภอลำสนธิ จังหวัดลพบุรี. *การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10*, 1852-1865.